

«Діти» і «Геноцид»

слова, які ніколи не повинні були опинитися поряд

Фільм "АБСОЛЮТНЕ ЗЛО"
про звірства російських
військових

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

Росія чинить ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Стаття II Конвенції визначає п'ять дій, які відповідають визначенню «геноцид».

Розглянемо їх в контексті воєнних злочинів Росії проти України:

- вбивство українців, як членів національної групи;
- заподіяння тяжких тілесних або психічних ушкоджень українцям;
- навмисне створення для групи людей умов життя, розрахованих на її фізичне знищення повністю або частково через **знищення та руйнування цивільної та енергетичної інфраструктури**;
- вжиття заходів, спрямованих на запобігання народженню всередині групи, зокрема, через **вчинення сексуального насильства**;
- примусове переведення дітей з однієї групи в іншу групу, а саме **депортація та всиновлення українських дітей**.

Також визначення злочину геноциду міститься в статті VI Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

6-річна дитина загинула
внаслідок російських обстрілів
Маріуполя

18-місячний хлопчик помер
від поранення внаслідок обстрілів
Маріуполя

! За вчинення воєнних злочинів, геноциду не має строку давності притягнення до відповідальності. Особливістю цих злочинів є те, що відповідальність за їх вчинення несуть конкретні особи, які віддають накази вчинити такі злочинні дії.

Вбивство українських дітей

Російська Федерація влаштовує терор спрямований проти цивільного населення. Це супроводжується регулярними ракетними обстрілами населених пунктів, та зокрема житлових будинків, де гинуть мирні люди, також **жертвами стають і діти.**

Росія **ВБИЛА** **482** українські дітими
(станом на 25 травня)

Географія вбивств необмежена!

Незалежно від того в якому регіоні перебуває людина на своїй рідній землі: тиловому чи прифронтовому, вона – **ціль для Росії**, через приналежність до України.

Ракетні обстріли є високоточною зброєю по людях

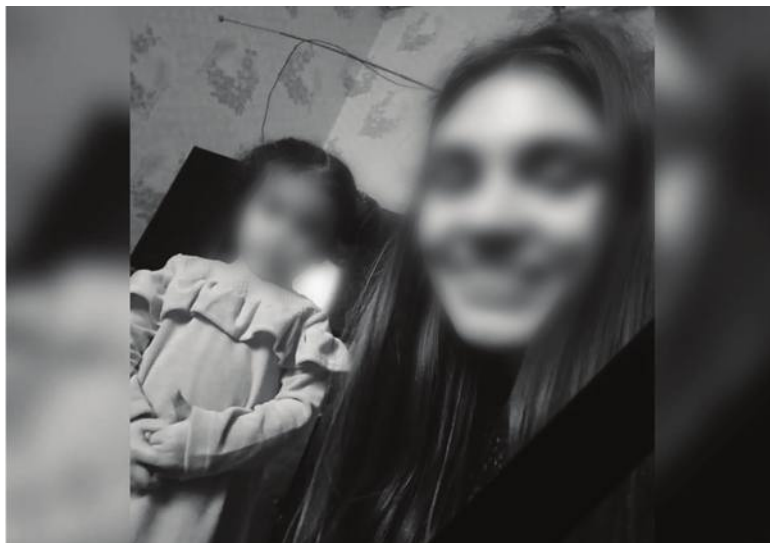
ДНІПРО (січень 2023) Багатоквартирний будинок. 6 загиблих дітей.

УМАНЬ (квітень 2023) Багатоквартирний будинок. 6 загиблих дітей.

ДНІПРО (квітень 2023) Приватний будинок. Загинули мама з дворічною донькою.

СЛОВ'ЯНСЬК (квітень 2023) Багатоквартирний будинок. Загинули тато і дворічна дитина, яку не змогли врятувати після того як витягли з-під завалів.

ВІННИЦЯ (липень 2022) Центр міста. Троє загиблих дітей.

ЗАПОРІЗЬКА обл. (листопад 2022). Пологовий будинок. Загинула дитина, якій було всього 2 дні.

ДНІПРО (вересень 2022). Приватний будинок. Загинула ціла сім'я: бабуся, мама, дочка Василина і син Іван. Вижив лише їхній домашній улюбленець – пес Крим.

КРАМАТОРСЬК (квітень 2022). Залізнична станція. Люди чекали на евакуаційний потяг. Семеро дітей загинуло.

І таких історій, на жаль, безліч.

Для когось ці історії та фото як з фільмів жахів,
а для українських дітей – реальність.

Рятівна колона евакуації виявилась ціллю

Вересень 2022 року. На Харківщині виявили розстріляну колону з 7 автівок. Російські військові завдали удару по мирних жителях, які намагалися втекти від обстрілів. **Тоді Росія вбила 25 невинних людей, серед яких була одна вагітна жінка та 13 дітей.**

Серед задокументованих злочинів військових армії РФ щодо дітей виявлено непоодинокі факти загибелі та поранення дітей під час спроби евакуації, зокрема з Київщини, Харківщини тощо. Російські військові відкривали вогонь по автомобілям, що були позначені написами “**діти**” та рухались із білими прапорами під час евакуації.

Скалічене війною дитинство

Росія ТРАВМУЄ українських дітей ЯК ФІЗИЧНО, ТАК І ПСИХІЧНО!

Через збройну агресію
в Україні **ПОРАНЕНИХ**

984

українських дітей
(станом на 25 травня)

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

Діти – наймолодші жертви великої геноцидної війни

Російський військовий вистрелив в обличчя 11-річній дівчинці з Маріуполя. Дитина жива та знаходиться в лікарні. Куля пройшла через щелепу та травмувала корінь язика.

Дівчинка із Запорізької області прогулювалася з мамою і випадково почався обстріл міста. Внаслідок обстрілу, дитина отримала множинні поранення та ампутацію ноги.

Торецьк. Місто під нищівним ворожим вогнем. 23.05.2023 внаслідок обстрілів було поранено 5 людей, серед них 3-річна дитина. Надзвичайники надали домедичну допомогу трьом постраждалим особам (дитині 2020 р.н., чоловіку 1980 р.н. та жінці 1986 р.н.) та транспортували їх до лікарні.

Наслідки результатів ракетного обстрілу міста Дніпра 14 січня 2023 року.

Діти з ампутацією кінцівок

За інформацією Міністерства охорони здоров'я України, станом на 15 травня 2023 року серед постраждалих дітей зафіксовано **29 випадків ампутацій** на різних рівнях верхніх та нижніх кінцівок, що становить 2,5 % від загальної кількості постраждалих дітей. **4 дитини з ампутацією померли.**

17

дітей потребують протезування верхніх та нижніх кінцівок, щоб забезпечити їм можливість нормального життя та розвитку, а саме:

- **5 дітей** з ампутаціями верхніх кінцівок;
- **11 дітей** з ампутаціями нижніх кінцівок;
- **1 дитина** із ампутацією верхньої та нижньої кінцівок.

Діти з ампутаціями кінцівок за віковим розподілом:

від 1 до 3 років **2**

від 4 до 6 років **5**

від 7 до 14 років **12**

від 15 до 18 років **8**

Діти – найчутливіші жертви агресивної війни

Навіть якщо діти вцілили фізично, у більшості з них травмована психіка.

В Україні майже немає дітей, яких оминула війна. Хтось вимушений був утікати з дому, хтось розлучений з батьками, хтось втратив можливість отримувати потрібні лікування чи реабілітацію. Навіть потреба періодично ховатися в укриттях під час повітряних тривог і пасивне спостереження за воєнними подіями в новинах можуть сильно вплинути на дитячу психіку.

Багато дітей на власні очі бачили жахіття війни і те, що не витримує навіть доросла психіка.

! Кількість всіх із травматизацією психіки від війни невідома, можна лише уявити які будуть масштаби наслідків цієї трагедії.

Згідно зі статтями 24 та 28 Конвенції про права дитини неповнолітні мають право на освіту та на найвищий досяжний рівень фізичного й психічного здоров'я. У разі збройного конфлікту держави зобов'язані докладати найкращих зусиль задля забезпечення згаданих прав.

Росія створює умови, в яких потрібно ВИЖИВАТИ

Ракетні атаки на цивільну інфраструктуру

Війська Російської Федерації зруйнували або пошкодили (станом на 25 травня 2023 року):

- понад **153,9 тисяч будинків**;
- **3259 закладів освіти** (260 з них зруйновано);
- **1 216 закладів охорони здоров'я** (200 з них неможливо відновити);
- **154 установи соціальної сфери**.

! Загроза життю та здоров'ю, втрачені домівки, неможливість отримувати освіту і медичну допомогу спонукали сім'ї, зокрема, і з дітьми евакуюватися в інші регіони та за кордон.

У пошуках безпеки: дім для внутрішньо переміщених осіб

За даними ООН, через війну Росії проти України 13,3 млн людей були змушені втікати у пошуках безпеки.

Станом на травень 2023 року кількість внутрішньо переміщених дітей становить – 1 054 819 дітей.

! Ті, хто евакуювався в тиллові регіони України НЕ ВІДЧУВАЮТЬ СЕБЕ ПОВНІСЬКО У БЕЗПЕЦІ, БО РОСІЙСЬКІ РАКЕТИ НЕ ЗНАЮТЬ КОРДОНІВ.

Для сімей з дітьми, які знайшли прихисток за кордоном існує ще один додатковий ВИКЛИК – навчання за двома програмами: освітня програма держави, в якій проживають, та в українській школі (дистанційно), що створює додаткове навантаження на дітей.

Сексуальне насильство над дітьми – це чергові звірства російських військових

За оперативними даними Офісу Генерального прокурора станом на 20.05.2023: зафіксували **190 фактів сексуального насильства**, пов'язаного з конфліктом:

- чоловіки **54**
- жінки **136**
- неповнолітні **13** (9 неповнолітніх, 4 малолітніх), з яких 12 дівчат та 1 хлопець.

Установлено факти сексуального насильства стосовно 13 дітей у Донецькій (1 дитина), Київській (4 дитини), Херсонській (4 дитини), Миколаївській (2 дитини) та Чернігівській (2 дитини). Вік постраждалих від 4 років – до 17 років.

За виявленими фактами сексуального насильства на раніше окупованих територіях селищ Київської та Чернігівської областей:

- повідомлено про підозру **16 військовослужбовцям РФ**;
- скеровано до суду обвинувальні акти щодо **5 осіб**;
- одну особу засуджено до **12 років** (позбавлення волі).

Виключний цинізм окупантів – примус дітей бути свідками під час сексуального насильства над близькими людьми і навпаки.

Із звіту громадської організації «Харківський інститут соціологічних досліджень» стала відома ось така історія однієї сім'ї. У Київській області на початку повномасштабного вторгнення два російських військовослужбовці увірвалися до приватного будинку, кілька разів зґвалтували 22-річну жінку, вчинили сексуальне насильство над її чоловіком і примусили подружжя до статевого акту в їхній присутності. Потім один із військовослужбовців примусив їхню чотирирічну доньку до орального сексу з ним на очах у батьків дитини.

- **Для воєнних злочинців не існує вікових обмежень:** вік постраждалих від сексуального насильства від 4 до 85 років, встановив Офіс Генерального прокурора.

Нерозквітлі: депортація українських дітей

До Міжнародного дня захисту дітей Омбудсман України випустив Спеціальну Доповідь **“Порушення прав українських дітей на тимчасово окупованих територіях України та у Росії: депортація, мілітаризація, індоктринація”**

Спеціальна доповідь охоплює період з лютого 2022 року по квітень 2023 року (включно). Інтенсивність та масштаби порушень, кількість жертв та постраждалих, відсутність доступу до територій утримання неповнолітніх, зумисне спотворення інформації з боку Росії з пропагандистською метою та бойові дії мали обмежувальний вплив під час написання Спеціальної Доповіді. Основна увага в цьому звіті приділена опису тих прав дитини, у реалізацію яких відбулося незаконне втручання або які були порушені у зв'язку з повномасштабним вторгненням.

Російська сторона цілеспрямовано депортує українських дітей на свою територію, не здійснюючи заходів щодо пошуку їх родичів та не інформуючи українську сторону про таке переміщення, і влаштовує таких дітей на різних умовах в російські родини. Ці дії спрямовані на унеможливлення повернення дітей в Україну та повне розірвання їх зв'язку з українською національною групою. Такі дії російської сторони можуть містити ознаки злочину геноциду.

Російська Федерація
депортувала

19 486 дітей

Зникли безвісти
через війну

398 дітей

Крім того, держава докладляє зусиль для встановлення місцезнаходження дітей, які знаходилися на тимчасово окупованій території України під ризиком примусового переміщення чи депортації, і доля яких невідома.

Росіяни переміщують та депортують дітей за наступними категоріями:

- дітей, батьків яких було вбито під час російського збройного вторгнення;
- дітей, вилучених з родини;
- дітей, які розлучені з батьками під час «фільтрації»;
- дітей із інституційних закладів;
- на так зване «оздоровлення» через створення умов непридатних для життя.

Відомо, що дітей розміщують як на тимчасово окупованих територіях України, так і на території РФ. За інформацією ЗМІ Російської Федерації, дітей вивозять до **Володимирської, Омської, Ростовської, Челябінської, Саратовської, Московської, Ленінградської областей, Краснодарського краю та на острів Сахалін.**

Насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу була закріплена як один з матеріальних елементів злочину геноциду з 28 березня 1947 року. У коментарі до статті 3 (а) проекту Конвенції про заборону геноциду, підготовленому Економічною та соціальною радою, підкреслено, що «відокремлення дітей від батьків призводить до того, що першим, які перебувають у вразливому та сприйнятливому віці, нав'язуються культура і менталітет, відмінний від батьківських. Такий процес, як правило, призводить до зникнення групи як культурної одиниці за відносно короткий час

Серед аргументів на користь визнання насильницької передачі дітей в іншу людську групу геноцидом, передусім фігурують два:

- 1) руйнівні наслідки такої практики для існування групи, та
- 2) приналежність дітей до вразливих груп жертв, яким можна нав'язати ідентичність злочинця.

Своїми діями, спрямованими на незаконну депортацію та насильницьке передавання українських дітей у російську національну групу, держава-агресор, серед іншого, прагне реалізувати політику демографічного інжинірингу.

«Перевиховання» українських дітей

Уповноважена з прав дитини Російської Федерації Марія Львова-Белова займається перевихованням українських дітей.

В одному з інтерв'ю вона розповідає про вивезених дітей із Маріуполя, котрі говорять про любов до України, співають Гімн рідної держави та погано висловлюються про Путіна. Розповідаючи про це вона гнівно реагує і заявляє «Нічого! Ми їх будемо перевиховувати».

17 березня 2023 року Палата Досудового провадження II МКС видала ордери на арешт Володимира Путіна та Марії Львової-Белової у зв'язку з воєнними злочинами у формі незаконної депортації населення (дітей) і незаконного переміщення населення (дітей) з окупованих територій України до Росії (згідно зі статтями 8 (2) (а) (vii) і 8 (2) (b) (viii) Римського статуту).

Мілітаризація освіти та російська пропаганда

Окремим аспектом знищення української ідентичності та порушення прав дітей є **мілітаризація освіти**. Пропаганда військової служби, спрямована на жителів окупованих територій, заборонена статтею 51 (1) Четвертої Женевської конвенції.

РФ з 2014 року активно веде пропаганду служби в лавах власних збройних сил, зосереджуючи зусилля на пропаганді серед дітей – ці заходи проводять за керівництва і фінансування окупаційних органів влади, наприклад, «Міністерства освіти, науки і молоді Республіки Крим» та російських міністерств, зокрема Міністерства спорту Російської Федерації.

Загарбники на тимчасово окупованих територіях засновують регіональні відділення «юнармії», тим самим налаштовують українських дітей проти України. Дітей вчать розбирати зброю, стріляти, носити камуфляжну форму, ходити строем і найважливіше – не любити Батьківщину та готують до вступу добровольчих батальйонів.

Росія такими діями «виховує» в неповнолітніх ненависть до рідної держави та бажання мститись за війну, але не росіянам, а Україні. Такі військово-патріотичні рухи були і після окупації Криму, тепер все повторюється на новоокупованих територіях.

У школах спалюються українські книги та навчають за російською програмою. Говорять дітям, що вони не українці, а росіяни і України, як держави не існує.

«Юнармія»

Урок мужності на тимчасово окупованій території Херсонської області

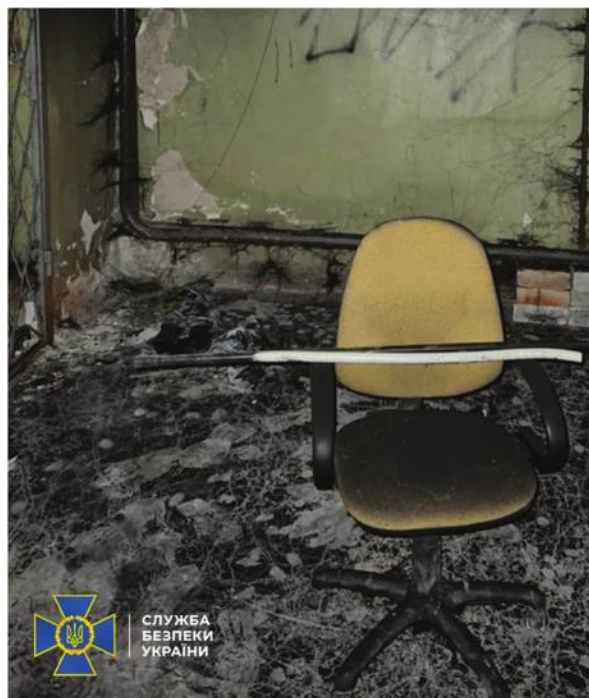
! Росія спочатку залишає українських дітей без сімей, а потім грається «У РЯТУВАЛЬНИКІВ»

Підтверджений факт існування дитячої катівні на Херсонщині

14-річний Віталій 10 днів пробув у російській катівні на Херсонщині.

«Очі зав'язали, мішок накинули, руки зав'язали затяжками. Привезли нас у підвал. Перший раз дали їсти на 4-ий день», – згадував хлопець.

Україна працює над поверненням депортованих дітей

Станом на 25 травня 2023 року
Україна повернула

369 дітей

Щасливі історії повернення

На початку року до Офісу Омбудсмана надійшло звернення бабусі вихованця Комунального закладу Херсонської обласної ради «Олешківський дитячий будинок-інтернат» з проханням сприяти їй у поверненні онука, який разом із іншими вихованцями закладу був депортований на територію РФ.

Спроба бабусі поїхати на тимчасово окуповану територію задля пошуків та повернення онука власними зусиллями виявилась марною. Адміністрація закладу, де перебував Артем відмовилися повертати дитину бабусі. Разом з тим стало відомо, що окупаційна влада не надає їй можливості повернутися з м. Скадовськ додому до м. Херсон та спонукає на отримання паспорта громадянина РФ.

За сприяння Офісу Омбудсмана орган опіки та піклування у лютому призначив бабусю піклувальником над онуком та вжив інші заходи щодо сприяння заявниці у поверненні дитини на підконтрольну Україні територію.

До повернення дитини територію долучилися і державні органи і в тому числі благодійні організації.

Під час масованих обстрілів Російською Федерацією Харківської області дитину разом з тіткою було вивезено до м. Белгорода. 14-річна Вероніка була позбавлена змоги повернутися до України зі своєї рідною бабусею, яка на прохання матері з відповідними документами поїхала до Росії для повернення дитини на територію України. Однак через відмову російської сторони дитина не повернулася до мами, а була влаштована до Єлецького соціально-реабілітаційного центру для неповнолітніх Липецької області РФ. Мати дитини дізналася, що донька була свідком, а потім стала потерпілою у кримінальній справі, судове засідання якої було призначено на 10 травня.

Нині дитина вже перебуває вдома. Її бабуся з жахом та сльозами на очах згадує, що довелося пройти, аби повернути онуку на рідну землю.

16 травня 2023 – за сприяння Уповноваженого Вероніка повернулася в Україну.

6-річна дівчинка повернулася до батьків, які тривалий час перебували у російському полоні. Мама і тато дівчинки – військові, які потрапили в полон в рідному місті Маріуполі, захищаючи його від російських військових, що прийшли руйнувати та вбивати. Після визволення з полону мама дівчинки звернулася в Офіс Уповноваженого з проханням посприяти у поверненні її доньки. Завдяки взаємодії Уповноважених України та РФ, працівникам Секретаріату українського Омбудсмана вдалося повернути маленьку українку додому. Нині сім'я у повному складі перебуває в Україні та щаслива, що вдалося возз'єднатися.

Міжнародні дії на захист українських дітей

28 квітня 2023 року в штаб-квартирі ООН відбулося неформальне засідання Ради безпеки ООН за формулою Аррії на тему: **«Реагування на викрадення та депортацію дітей під час збройних конфліктів: конкретні заходи з притягнення до відповідальності та превенції»**. Засідання ініційовано членами РБ ООН Албанією, Францією та США, а також Постійним представництвом України при ООН за підтримки таких держав: Австралія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Велика Британія, Гватемала, Греція, Грузія, Данія, Еквадор, Естонія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Кіпр, Королівство Нідерланди, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Молдова, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, Республіка Корея, Північна Македонія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Хорватія, Чеська Республіка, Чорногорія, Швейцарія, Швеція, Японія, а також делегації Європейського Союзу.

Метою заходу було привернути особливу увагу міжнародної спільноти до проблеми **викрадення та депортації дітей в умовах збройних конфліктів, та в умовах війни Росії проти України** зокрема.

Бриферами заходу виступили Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець, Радниця – Уповноважена Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дарія Герасимчук, громадяни України – постраждалі від злочинів Російської Федерації, а також Директор неурядової коаліції правозахисних організацій “Watchlist on CAAC” д-р Езекіль Хеффес.

4 травня 2023 року Московський механізм ОБСЄ випустив звіт: “Про порушення та зловживання міжнародним гуманітарним правом і правом прав людини, воєнні злочини та злочини проти людства, пов’язані з примусовим переміщенням та/або депортацією українських дітей до Російської Федерації”

«Депортація українських дітей, здійснена російською владою, може містити елементи злочину проти людяності. Мали місце численні та повторювані порушення прав дітей: на ідентичність, на сім’ю, освіту, на доступ до інформації, на відпочинок, на дозвілля та участь у культурному житті та мистецтві, а також права на думку, совість і релігію, на здоров’я, на свободу та безпеку», – стверджують в ОБСЄ.

Report on Violations and Abuses of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity, related to the Forcible Transfer and/or Deportation of Ukrainian Children to the Russian Federation

“Гаряча лінія”
для звернень:

0800-50-17-20
(безкоштовно)

044-299-74-08

hotline@ombudsman.gov.ua

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

Російська Федерація та всі військові злочинці, яких вона направила в Україну, понесуть найсерйознішу відповідальність за зло, яке вони вчинили.

Україна ретельно документує кожен злочин і кожну жорстокість.
Усі винні, безсумнівно, будуть покарані.

Ми ніколи не забудемо і не пробачимо. Як і світ.

#StandWithUkraine

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
(з 1 липня 2022 року)

✉ lubinets@ombudsman.gov.ua

Гаряча лінія Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини: 0 800 50 17 20
електронна пошта: hotline@ombudsman.gov.ua

Діти – наймолодші жертви великої геноцидної війни